

(Milliyetçi Hareket Partisi) led by Alparslan Türkeş (1917–97). Thanks to popular dissatisfaction with the conventional centre-right parties, it achieved its apogée of electoral success in the following elections, held in December 1995, when it emerged as the biggest single party in parliament, with 158 out of the 550 seats. In June 1996, following the collapse of a shaky coalition between the two main centre-right leaders, Tansu Çiller (b. 1946) and Mesut Yılmaz (b. 1947), Erbakan became prime minister in a coalition with Çiller's True Path Party (Doğru Yol Partisi, or DYP). This marked the peak of his career, but it also pointed up his weaknesses as the leader of a typical populist protest party, which lacked realistic solutions for practical economic and political problems. Adding to these shortcomings was the need to cooperate with the DYP, which was supposed to be committed to secularism and pro-Western policies, and deal with the fierce opposition of the pro-secularist military and civilian establishment. In the face of serious economic mismanagement, and credible links between sections of the DYP and organised crime, popular protests mounted during the early part of 1997, culminating in a series of demands from the military for the withdrawal of Islamist-inspired educational changes. These resulted in Erbakan's resignation in June 1997, to be replaced by a minority government under Yılmaz.

The remainder of Erbakan's career was an anti-climax. The Welfare Party was closed down by court order in 1998, with its founder banned from party politics. Its successor, the Virtue Party (Fazilet Partisi) under the proxy leader Recai Kutan (b. 1930), was similarly dissolved in 2001. Following the end of the ban on his political activities, Erbakan headed yet another

successor party, in the shape of the still-extant Felicity Party (Saadet Partisi) during 2003–4, and from October 2010 until his death in February 2011. By this time, however, he had become no more than a lonely figure on the fringes of Turkish politics, overtaken by the younger generation of more moderate and pragmatic pro-Islamist politicians led by Recep Tayyip Erdoğan (b. 1954).

BIBLIOGRAPHY

Ruşen Çakar, *Ne şariat, ne demokrasi. Refah Partisini anlamak*, İstanbul 1994; İhsan Dağı, *Kimlik, Söylem ve Siyaset: Doğu-Batı Ayrımında Refah Partisi Geleneği*, Ankara 1998; Necmettin Erbakan, *Millî görüş*, İstanbul 1975; Haldun Gülalp, *Political Islam in Turkey. The rise and fall of the Refah Party*, *The Muslim World* 89/1 (1999), 22–41; Jacob M. Landau, *The National Salvation Party in Turkey*, *Asian and African Studies* 2/1 (1976), 1–57.

WILLIAM HALE

16 Ekim 2016

Eyüp

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

One of the three boroughs (*bilad-i selase, bilād-i thelāthe*) of Ottoman Istanbul alongside Galata and Üsküdar, the town of **Eyüp**, centred on the shrine complex of Ebu Eyüb el-Ensari (Abū Ayyūb al-Anṣārī), lay to the northwest of the walled city of Istanbul, on the Golden Horn. Eyüp was also the centre of the *Hāslar Kāzası* (*Khāslar Qadāsı*), Istanbul's largely agricultural hinterland that stretched between the Sea of Marmara to the south and Arnavutköy to the north, and which was administered by its own legal court. The latter was one of a number of villages (*has-köy*) settled in the later ninth/fifteenth century by enslaved peasants deported from recently conquered territories in the Balkans. Present-day Eyüp is one of the districts of

Bez tokmakçuları³⁶ - 100 dükkân, 800 neferdi. [Osmanlıca nşr. s.618; Gökyay, nefer: 700, s. 295]

Galata bedestâni esnafı³⁷ - 200 çebebi idi. Bedestan esnafı sonra mahvolmuş, ticaret tamamen ecnebilere geçmiştir. O suretle ki Beyoğlu ecnebi şehri, ecnebi ticaretgâhı gibi telakki olunabilir. [Osmanlıca nşr. s.618; Gökyay, s. 295]

Miskçiler - 70 dükkân, 100 neferdi. Bu san'atın, millî kokuların yerini, garbin san'atı, hileli lavantaları tutmuştur. [Osmanlıca nşr. s.618; Gökyay, s. 295]

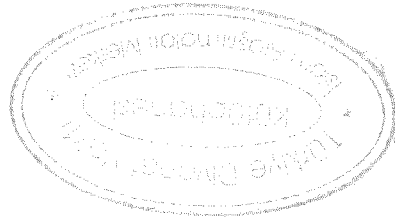
Sedefkârcılar - 100 dükkân, 500 neferdi. Bu nazik, bu mühim san'at, Avrupalıların sanayiine karşı iflas etmiştir. [Osmanlıca nşr. s.618; Gökyay, s. 296]

Çıkrıkçılar - 500 dükkân, 1005 neferdi. [Osmanlıca nşr. s.618; Gökyay, s. 296]

Kaşıkçılar - 300 dükkân, 1000 neferdi. O vakitler Avrupa çatal, kaşık bıçağı memleketimize girmediğinden hep yerli kaşıklar kullanılırdı. Onun için san'atkârları, dükkânları çoktu. [Osmanlıca nşr. s.618; Gökyay, s. 296]

Kutucular - 100 dükkân, 1000 neferdi. [Osmanlıca nşr. s.618; Gökyay, s. 296]

Eyüp oyuncakçıları - 100 dükkân, 105 neferdi. Son zamanlarda millî oyuncaklarımızın yerini Avrupa oyuncakları tutunca bu esnaf birer birer iflas etmiştir. Oyuncak deyip de geçmeyin. Vaktiyle bu yüzden milyon kazanan olduğu gibi, elyevm Avrupa'da bundan milyonlar kazanan adamlar vardır. Her evin çocuk oyuncuğuna bir hayli para verdiği düşünülürse, her sene elimizle ne kadar liranın Avrupalılar kesesine teslim ettiğimiz anlaşılır. [Osmanlıca nşr. s.631; Gökyay, s. 300]

³⁶Bunlar hayırsever kimselerdir. Bazı zarif kimseler bir adama nezaketle sövmek isteseler "Hayır başına" derler, yani "Bez tokmağı başına" demektir.

³⁷Bu da kale gibi dört demir kapılı, kurşun kubbeli, ikiyüz dolablı, yüz aded bekkili, elli aded dellâllı, sağlam bir bedestandır. Burada kıymetli şeyler satılmaz. Metaları çuha, kumaş, sakız kemhası, Sakız dimisi, Cezayir ihramlarıdır. Ekserisi Cezayir Rumlarıdır.

EYÜP'TE OLUKLUBAYIR NAKŞİBENDÎ TEKKESİ

Mesut Ayar

M. Ü. Tarih Yüksek Lisans Öğrencisi

Eyüp
05185

Haliç kıyısında bulunan Eyüp semti, bilindiği üzere fetihten sonra İstanbul surlarının dışında oluşmuş ilk Türk yerleşim merkezidir. Eyüp Sultan türbe ve külliyesinin inşasıyla birlikte semt manevî bakımdan büyük önem kazanmış¹; özellikle dinî yapıların hızla arttığı ve bütün bunların etkisiyle sakinlerine ve buraya ziyarete gelen kimselere huzur veren bir belde halini almıştır.

Bugün bile Eyüp ve çevresinin diğer İstanbul semtleri içerisinde ayrı bir yeri vardır. Eyüp Camiinin arka taraflarında kalan eski, dar, ancak tarih kokan sokaklarında veya Piyerloti yolunda, Akarçeşme, Nişanca caddelerinde biraz yüründüğünde, bu fark çok rahatlıkla anlaşılabilir.

Yazımızın konusu, Eyüp semtinin karakteristik yapıları arasında yer alan tekkelerden biri olan "Oluklubayır Tekkesi"²dir. Bilindiği üzere tekkeler derişlerin zikir ve seyr ü sülûk merkezli faaliyetleri için toplandıkları mekânlardır. Genellikle şeyh ailesi ile birkaç derviş de buralarda ikamet ederlerdi.

Tekke eskiden Oluklubayır, şimdi ise Çırçır diye bilinen mevkidedir ve bu yüzden de kaynaklarda "Oluklubayır Tekkesi"² adıyla geçmektedir. Bununla

¹Tülay Artan, "Eyüp", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* [DİA], XII, s. 1.

²Bu araştırmayı yapmaya vesile olan, teşvik ve yardımlarıyla beni cesaretlendiren sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Sadi Kucur'a teşekkür ederim.

³Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA], Kâmil Kepeci, nr. 6290/1, Tekkelerin Nüfus Sayım Defteri, s. 280 (Tahminen 1288/1871'de düzenlenmiş defterde 252 tekkenin isimleri ve burada oturanların sayısı verilmiştir); *Âsîâne-i Aliyye ve Bilâd-ı Selâse'de Kâin el-Ân Mevcûd ve Muhterik Olmuş Tekyelerin İsim ve Şöhretleri ve Mukâbele-i Şerîfe Günleri Beyân Olunur*. Dârü's-Saltanatı's-Seniyye 1256/1840 (Kim tarafından ve hangi maksatla hazırlandığı belli değildir).

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

41936
Kassam defteri (Havass-ı Refi'a Mahkemesi 272 numaralı 1204-1206/178a-1791 tarihli). AKDAĞ, Hasan. Yüksek Lisans. İstanbul
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995. 225 s., 12 ref. EYÜP-051185
Danışman: Prof. Dr. İsmet Miroğlu. Dili: Tr.

22 Haziran 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

41948
Havass-ı Refi'a Mahkemesi 345 nolu kassam defteri (1803-1812 tarihlerinde) Eyyüp kassamının sosyal ve ekonomik
yapısı. BAYRAM, Selahattin. Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995. 312 s., 54 ref.
Danışman: Prof. Dr. Tevfik Güran. Dili: Tr. EYÜP-051185

42316
Havass-ı Refi'a Mahkemesi 42 Numaralı Hülceet defteri (1051-1641). KAYNAR, Salim. Yüksek Lisans. Marmara Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995. 215 s., 14 ref.
Danışman: Doç. Dr. İlhan Şahin. Dili: Tr.

22 Haziran 2015

051185

EYÜP

1 NURAN ÇETİN, Eyüp tekkeleri, Marmara Üniversitesi, Doktora, 2012

2 NURAN ÇETİN, Eyüp-Kâşgarî Dergâhı ve kültür tarihindeki yeri, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2004

29 MAYIS 1993

2010 KOMAN, Mahmut Mesut. *Eyüp Sultan Loti Kahvesi ve çevresi. Le Café Pierre Loti et ses environs.* 2. bsk. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 1986. 31pp. [Turkish & French.]

~~EYÜP~~
~~KAHVE~~

23 HAZİRAN 1993

~~EYÜP~~
KIRK HADİS

ÇAKAN,

İsmail E. (Dr.), *Eyüp Sultan Hazretlerinden Kırk Hadis*, İstanbul, Marifet Yayınevi, (1982), 192 S.

04 TEMMUZ 1992

2010) Koman, M. Mesut:

Eyüp Sultan Loti Kahvesi ve Çevresi. 2. Baskı, İstanbul, Ufuk Matbaası, 1986. 31 S. türk./franz. Text : zahlr. Abb.. (İstanbul)

Sign. 152645

~~EYÜP~~
~~EYÜP MEZARLIKARI~~

1053. Demiriz, Yıldız: *Eyüp'de türbeler / Yıldız Demiriz.* - 1. baskı. - Ankara, 1989. - VII, 86 S. : zahlr. Ill., Kt. - (Kültür Bakanlığı yayınları ; 1050 : Tanıtma eserleri dizisi ; 14) Inhaltsang. d. türk. Werkes: Die Türbes im Istanbul Stadtteil Eyüp
ISBN 975-17-0375-1

8 E 5654

03 OCAK 1994

Edit. Nur Akın, Afife Batur, Selçuk Batur, Osmanlı Mimarlığının 7. Yüzyılı: "Uluslararası Bir Miras" Uluslararası Kongresi İstanbul 25-27 Kasım 1999, İstanbul 1999. ss. 238-243. İSAM 73974.

Konstantinopol'da Bir Osmanlı Kentinin Kuruluşu: Eyüp

NURAY ÖZASLAN

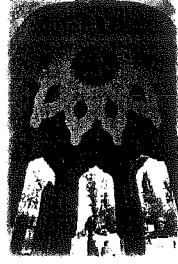
Giriş

Kent yalnızca kurumsal, ekonomik veya politik bir olgu değil aynı zamanda tarihsel gelişim süreci içinde oluşan bir mimari fenomendir. Bu gelişme toplumun hem sosyo-ekonomik hem de kültürel koşullarının belirlediği bazı ilkelere göre gerçekleşir. Kentin coğrafi ve tarihsel olarak bulunduğu 'yer' ile toplumun mimari kültürü mekânsal oluşumu maddileştirir. Bu inşa edici öğeler, modern öncesi kentlerin, kurumsal, işlevsel, mekânsal, teknolojik ve üslupsal tutarlılık ve sürekliliklerine rağmen özgün bir oluşum tarihi çerçevesinde gelişmelerini sağlamışlardır. Yani her biri genel bir modele indirgenemeyecek özel bir mimari ve kentsel tarihe sahiptir. Bu özgün gelişmenin sonucunda ortaya çıkan 'yer' kimliği onu somutlaştıran mimari kurallarının analizi ile ortaya çıkarılabilir. Modernizmin geçmişle ilişkisi kestirip atarak kurguladığı kurallara göre oluşan bireysel ve toplumsal yaşam mekânlarının yapay ve buyurgan niteliği önceki dokuları göz ardı etmesi ile sonuçlanmıştır. Geçmişe karşı takınılan bu tavır pek çok tarihsel kentte ikili bir doku ortaya çıkarmış ve kentin bütünlüğünü yitirmesine yol açmıştır. Gelişmek de olan ülkelerde abartılı sonuçları ile kentlerin modernleşme süreci yalnızca hava kirliliği yada trafik gibi sonuçlara değil ayrıca kentin mimarisinin ve mekânsal niteliğinin yozlaşmasına ve giderek de yitirilmesine neden olmuştur. Oysa her kentin geleceğini belirleyecek olan müdahaleler o kentin özgün mekânsal biçimlenme geçmişini göz önüne almalıdır. Bu kavrayış söz konusu kentlerin yalnızca geçmişin bir ürünü olarak görülmesini engeller. Modern bir sorun olarak karşımıza çıkan tarihsel kentlerin geleceği konusunda koruma, yenileme ve gelişme gibi tüm müdahalelerden önce kentin tarihsel ve mekânsal analizi gerekli ilk adımdır. Bu bakış açısıyla İstanbul-Eyüp için yaptığımız bir çalışmanın ilk aşaması bu bildirinin içeriğini oluşturmaktadır.

İstanbul tarihsel önemi, muhteşem mimari değerleri ve günümüzdeki korkutucu problemleri ile çağdaş çelişkinin apaçık bir örneğidir. Ancak bizim odak noktamız İstanbul'un hem içinde hem dışında konumuyla, çoğunluğunu Osmanlı döneminden kalma kamusal binaların oluşturduğu çekirdeği ile kentsel imgesini her şeye rağmen günümüze kadar koruyabilmiş olan Eyüp Sultan'dır. Eyüb'ün geleceğini belirleyecek müdahalelerin mimari dilinin kaynağı işte bu her şeye rağmen varlığını koruyabilmiş imgeyi oluşturan mimari öğe ve aralarındaki ilişkilerin tarihsel ve mimari analizinden çıkacak sonuçlar olmalıdır. Böylece tarihsel kentlerin mimari ve mekânsal geleceğinde en önemli belirleyenlerden biri kentin kendi mimarisi olacaktır. Bunun için de ilk aşama Eyüb'ün henüz aydınlanmamış kentsel tarihinin incelenmesidir. Eyüb'ün biraz da İstanbul'un sur dışında olması nedeniyle kentsel tarihi ile ilgili kaynaklar ve araştırmalar kısıtlıdır. Burada eldeki birinci ve ikinci kaynakların değerlendirilmesi ile kentin kuruluşunun öncesi ve hemen sonrasına ait oluşum sürecini ve özelliklerini açıklamayı amaçladık.

Osmanlı Öncesinde Eyüp

Şehrin uygun topografik yapı, iklim, suya ulaşım kolaylığı ve verimli topraklar gibi olumlu çevresel koşullara sahip olması yaşanabilir bir fiziksel ortam sağlar ki bu tarih öncesi dönemden beri insanların yerleşmesi ve yaşamasını mümkün kılar (Özdoğan 1992). Bölgenin Bizans dönemi-

İLKÇAĞDA
EYÜP

Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu

Orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. Floransa (İtalya) Üniversitesi Felsefe ve Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji bölümünü bitirdi. Erzurum, Ankara, İstanbul Üniversitelerinde görev aldı. Yayınlamış çeşitli kitapları ve birçok makaleleri bulunmaktadır.

TÜRK TURİNG TURİZM
İŞLETMECİLİĞİ VAKFI
YAYINLARI

051185

Cild I: Metin
Cild II: Metin ve Resimler

Resim ve Gravürler
Çelik Gülersoy Arşivi

Kapak ve Günümüz Fotoğrafları
Yılmaz Dinç

Baskı
Elips Ajans 244 09 57

Renk Ayrımı
Çali Grafik

ISBN 975 - 7490 - 01 - 6 (Tk. No.)
ISBN 975 - 7490 - 02 - 4 (1. Cilt)

11 EKİM 1993

EYÜP TARİHİ I

MEHMET NERMİ HASKAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	21953-
Tasnif No:	726.956141 HAS.E

Halaskârgazi Cad. No: 364 Şişli-İstanbul Tel: 231 46 31 (6 Hat)

İstanbul
1993

EYÜP: DÜN / BUGÜN

SEMPOZYUM
11-12 Aralık 1993

Yayına Hazırlayan
Tülay Artan

T.C. Kültür Bakanlığı ve
Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı
Yayımdır

Yıldız Sarayı Arabacılar Dairesi
Barbaros Bulvarı
80700 Beşiktaş/İstanbul
Tel: (0212) 227 37 33 - Faks: (0212) 227 37 32

Kapak Resmi
Eyüp, Hamam Sokak 21 numaralı parseldeki ev
(Fotoğraf: Aras Neftçi)

Kitap Tasarımı
Haluk Tunçay

Sayfa Düzeni
Tarih Vakfı

Baskı
Numune Matbaacılık
(0212) 629 02 02

İstanbul, Ekim 1994

ISBN 975-333-016-2

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	130548
Tasnif No:	956.141 EYÜ. D

SEMPOZYUM / ATÖLYE 3
TARİH VAKFI YURT YAYINLARI

28 MARI 1994
KİTAP
SÖZLEŞME

TARİHİ, KÜLTÜRÜ VE SANATIYLA
EYÜPSULTAN
SEMPOZYUMU
II
TEBLİĞLER

09 HAZİRAN 1999
 MADDE YAYIMLANDIKTAN
 SONRA GELEN DOKÜMAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	62101
Tas. No:	956.141 EYÜ.S

EYÜP BELEDİYESİ
KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
 Tel: (0 212) 563 16 65 - 616 00 98
 Fax: (0 212) 616 00 78

İstanbul

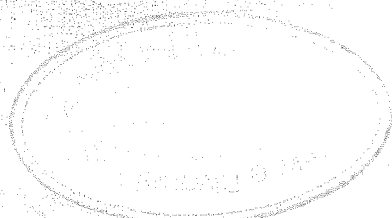
ARKİTEKT, sayı: 460 (Haziran - 1998)

Istanbul, s. 10-34.

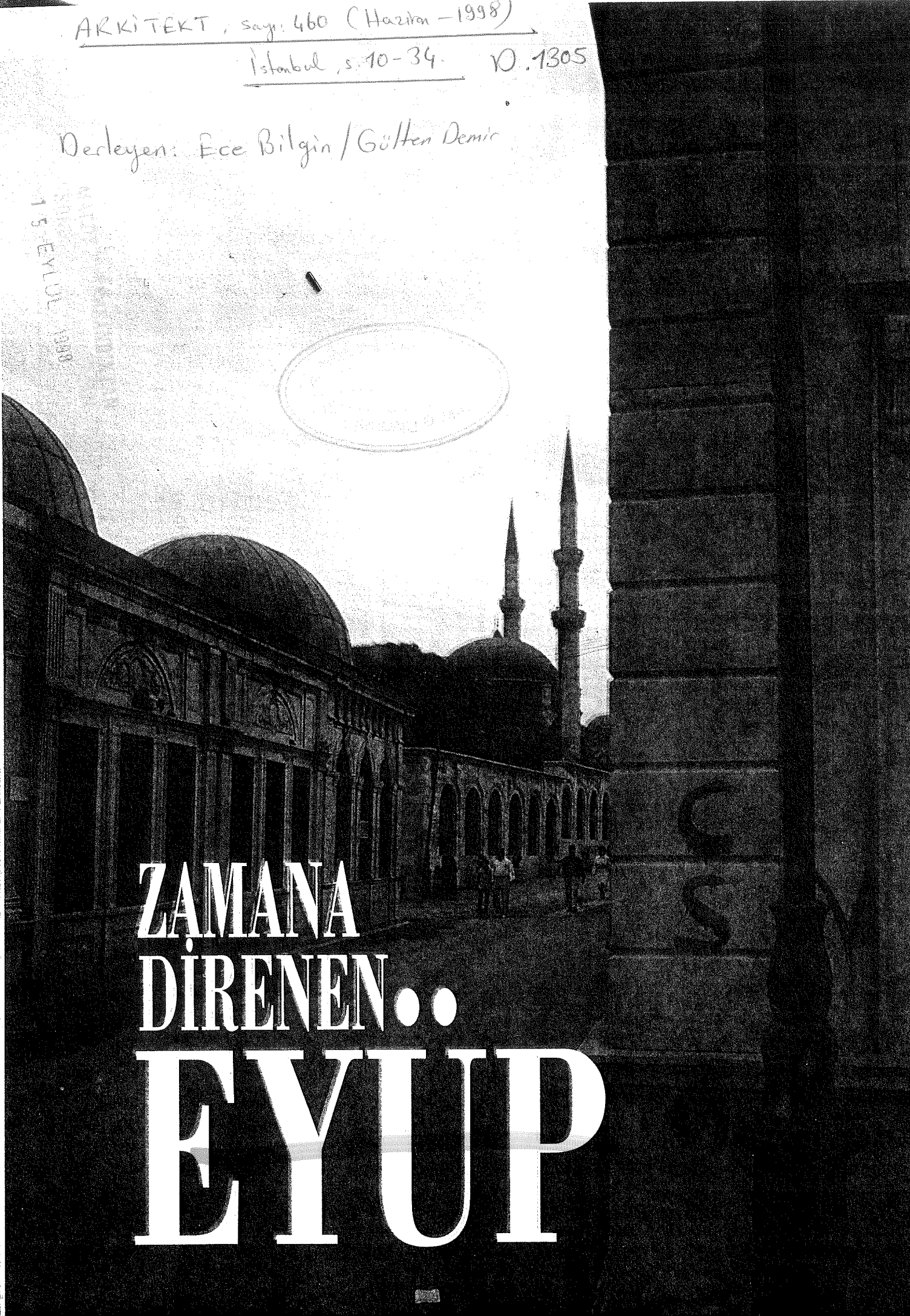
10.1305

Derleyen: Ece Bilgin / Gülten Demirci

15 EYLÜL 1998

ZAMANA DİRENEN.. EYÜP

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ

EYÜP

DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE

SOSYAL - EKONOMİK - MEKANSAL YAPI

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Yavuz ARGIT Bölümü	
Dem.No.	120236
Tes.No.	956.141 EYÜP

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Doç. Dr. Zekiye YENEN

Öğ Gör. Dr. Oya AKIN

Öğ Gör. Dr Hülya YAKAR

EYÜP BELEDİYESİ
İSTANBUL 2000

20 Mart 2002

Buendelmonti, B. de la Broquière, A. von Harff, G. A. Olivier, M. Lorichs gibi gezginler ve ressamalar ile A. M. Schneider, E. Mamboury, P. Schweinfurth, P. A. Déthier ve A. Gabriel gibi İstanbul'u araştırmış bilim adamlarına ilişkin yaptığı biyografik çalışmalar, şehir tarihçiliğinin gelişim sürecini belgelemeleri açısından da ayrıca büyük önem taşımaktadırlar.

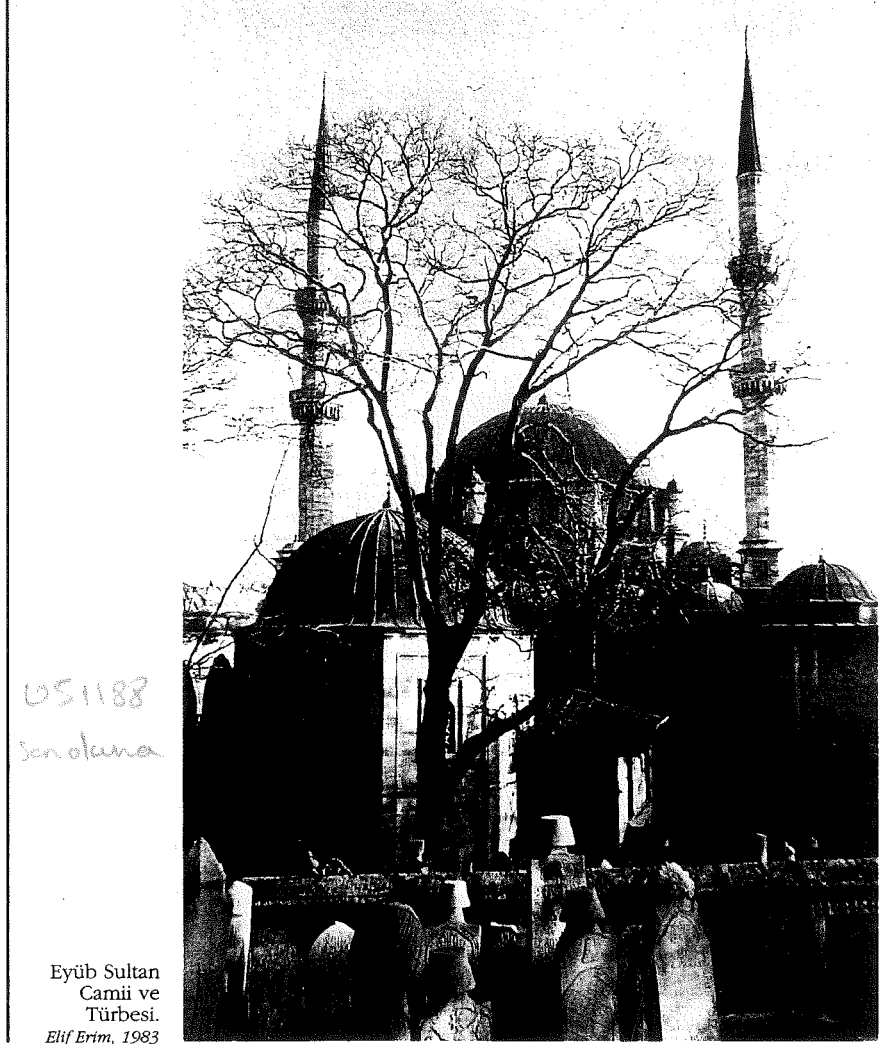
Bibl. E. Yücel, "Eyice, Mustafa Semavi", *İSTA*, V, 5434-5436; C. Garan, "Prof. Dr. Semavi Eyice Kimdir", *Sanat Olayı*, S. 20 (1984), s. 21-24; F. Çoker, *Türk Tarih Kurumu Kuruluş Amaçları ve Çalışmaları*, Ankara, 1983, s. 718-737; A. Kabacalı, "Bizans Sanatı Uzmanı, Tarihçi, Arkeolog Semavi Eyice", *Cumhuriyet*, (10 Temmuz 1989); A. Köksal, "Prof. Dr. Semavi Eyice ile Söyleşi", *Arredamento Dekorasyon*, (Nisan 1990), s. 36-42; *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Kürsü ve Enstitüsü'nün Öğretim ve Araştırma Çalışmaları (1943-1962)*, İst., 1962, s. 97-102; "Bizans Sanatı Kürsüsü Başkanı Prof. Dr. Semavi Eyice'nin Bizans Sanatı ile İlgili Yayınları", *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, İst., 1973, s. 421-428; O. Aslanapa, "Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nün Kuruluşunun Otuzuncu Yıldönümü", *STY*, VI, 10-15; M. Şakiroğlu, *Prof. Dr. Semavi Eyice Bibliyografyası*, Ankara, 1991; *Semavi Eyice Armağanı. İstanbul Yazıları*, İst., 1992.

EKREM İŞİN

EYÜB SULTAN KÜLLİYESİ

Eyüb Sultan Külliyesi, zamanla çevresinde oluşmuş ve adını almış olan Eyüp İlçesi'nin merkezinde yer almaktadır.

II. Mehmed (Fatih) (hd 1451-1481) tarafından kurulan bu külliye'nin varlık sebebi ve çekirdeği, halk arasında, Osmanlı döneminde "Hazret-i Halid", günümüzde ise daha ziyade "Eyüb Sultan" olarak anılan, sahabelden Halid bin Zeyd Ebu Eyub el-Ensari'nin türbesidir. Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde Hz Muhammed'i evinde ağırladığı için "mihmandar-ı Resulullah" sıfatına hak kazanan Halid bin Zeyd, Emevîler tarafından 48/668 ya da 49/669'da gerçekleştirilen İstanbul kuşatması sırasında ölmüştür. İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethini izleyen günlerde, II. Mehmed'in (Fatih) mensup olduğu Bayramîlik tarikatının şeyhi Akşemseddin(→) tarafından keşfedildiği rivayet edilen kabrinin üzerine, adı geçen hükümdar bir türbe inşa ettirmiştir. Eyüb Sultan Türbesi, kuruluşundan günümüze kadar İstanbul'da Müslüman halkın en çok rağbet gösterdiği, hemen her vesileyle (doğum, sünnnet, evlenme, ölüm) ziyaret ettiği, çeşitli adaklar adadığı bir ziyaretgâh olagelmıştır. Ayrıca Osmanlı hükümdarlarının kılıç kuşanma (taklid-i seyf) törenlerinin Eyüb Sultan Türbesi'nde icra edilir olması bu kuruluşun devlet protokolünde de önemli bir yer işgal etmesine sebep olmuş, böylece hem manevi, hem de dünyevi saltanatın cazibesıyla donanan söz konusu türbe ile çevresindeki külliye, kalabalık ziyaretçi gruplarının yanı sıra padişahların, hanedan ve saray mensuplarının, devlet ricalinin, ileri gelen ulemanın ve tarikat ehlinin ilgi odağı haline gelmiş, devamlı olarak tamir edilmiş, yenilenmiş, bir-

Eyüb Sultan Camii ve Türbesi.
Elif Erim, 1983

çok ek vakıflarla, ilave binalarla ve kıymetli hediyelerle zenginleştirilmiştir.

Öte yandan yüzyıllar boyunca, ebedi istirahatgâhlarında Eyüb Sultan'a komşu olmayı arzu eden binlerce kişi bu türbenin çevresine gömülmüş, sosyal konumları Eyüp semtinin prestiji ile özdeşleşen pek çok kişi de bu çevrede kendileri ve aile fertleri için türbeler, ayrıca çeşitli hayır eserleri (imaret, tekke, sebül, çeşme) inşa ettirmiştir. Sonuçta, Eyüb Sultan Külliyesi'nin çevresinde kümelenen, mimari tasarımları ile olmasa da konumları ve varlık sebepleri ile bu külliye'ye bağımlı, Türk-İslam dünyasında ancak bir-iki benzerine rastlanılan ilginç bir türbeler ve mezarlıklar topluluğu, bir tür "İslam nekropolü" ortaya çıkmıştır.

Fatih tarafından, Eyüb Sultan Türbesi'nden sonra bu yapının yakınına cami, medrese, imaret ve hamam yaptırılmasıyla bir külliye oluşmuştur. Caminin inşa tarihi kaynaklarda 863/1459 olarak verilmekte, diğer binaların da aşağı yukarı aynı tarihte inşa edildikleri tahmin edilmektedir. Eyüb Sultan Külliyesi'nin bünyesindeki cami İstanbul'un ilk selatin camii olması açısından önem taşır. III. Murad döneminde (1574-1595) 990/1582'de yeniden dü-

zenlenmiş olan vakfiye bir selatin külliyesine yakışacak zenginliktedir. Vakfiyede kabarık bir görevli kadrosunun öngörüldüğü, külliye giderleri için İstanbul'un yanı sıra Anadolu ve Rumeli'de pek çok gayrimenkulün, bu arada Eyüp semti arazisinin bütününü bu kuruluşa vakfedildiği anlaşılmaktadır.

Eyüb Sultan Külliyesi'nin zaman içinde geçirmiş olduğu aşamalar (onarım, yenileme, ilave vb) arasında ancak en önemlileri burada zikredilebilecektir. II. Bayezid döneminin (1481-1512) başlarında Sadrazam Çandarlı İbrahim Paşa (ö. 1499), cami ile türbe arasındaki avluda (iç avlu) bugün mevcut olmayan şadırvan havuzunu yaptırmış, yaklaşık bir yüzyıl sonra Sadrazam Koca Sinan Paşa (ö. 1596) bu havuzun üzerine, kaynaklarda "Sinan Paşa Kasrı" olarak zikredilen bir tür fevkani mahfil inşa ettirmiştir. Bu arada Kanuni devri sadrazamlarından Semiz Ali Paşa (ö. 1565) türbenin çıkış koridorunun sonuna cüz kıraatı için bir mekân (cüzhane) ekletmiş, diğer taraftan Defterdar Ekmekçizade Ahmed Paşa (ö. 1617) da caminin musalla taşlarının bulunduğu kible yönüne bir ek bölüm yaptırmıştır.

Eyüb Sultan Türbesi'nin geçirdiği en ö-